

Opivara "Piimäst sõirani" tutvustus

Autor ja kokkosäädjä Orasõ Ode

Võromaa opimatõrjaalõ soovit' Eichenbaumi Külli

Ümbrepandja Jüvä Sullõv

"Piimäst sõirani" om muusõum kohvrin põhimõttõ perrä kokko säet opivara, minka tahetas latsilõ opada' mii' umma söögikultuuri asä- ja kogõmusoppusõ meetodidõ perrä. **Mõtõq om tetä' latsõ jaos tiidmise' söögitegemise ja eläjäpidämise kotsilõ selgembäs ja kimmämbäs. Opivideo' ja opimatõrjaali' omma' seto- ja võrokeelidse'**, video' omma' üles võedu' Setomaa Muusõummõ filiaalin Verska Talomuseumin. Tsihtrühm om latsiaid ja I-II kooliastõ', a mõnt opivaran vällätuudut tegemist saa häste tetä' ka III kooliastmõga'. Opivarra saa kooliastmõn lõimi' luudusoppusõ, aoluu-, tehnoloogia/kodondusõ ja perimüsoppusõ tunnõhe.

Kuiki seod opivarra või pruuiki', nigu kelgi vaia, nigu kiäki saa ja taht, sis mi soovida jaka' tegemise' viie päävä pääle, et tiidmise' saanu' kimmämbäs. Päält tuu näütämi' tegemiisi viie päävä pääle jagamisõga tuud, ku kavva om võtnu' vanaaolidsõn talon sõirategeminõ aigo lehmänüsmisest pääle kooni' valmi sõirani'.

Opivara seen om viis asja ni egä asä mano' käü:

1. **opivideo;**
2. **küsümise' midä latsiga arota';**
3. **söögitegemine ja miä tuu mano' käü;**
4. **seenitside opimatõrjaalõ soovitusõ'.**

Tegemise' omma' validu' sääntse', et oppajal olnu' valiguvabahust, midä latsiga tetä', a mii' soovida kõgõpäält valli' söögitegemise, et latsõ' saanu' ka süüke maitsa'.

Mõnõ' soovitusõ', kuimuudu videoid opimatõrjaalis pruuiki':

- inne latsiga' üten kaemist saagõ' videoga' esi' tutvas;
- **arotagõ' videon nättüt inne ja päält tuu kaemist** ni ka video kaemisõ aigo – tuu jaos pankõ' video vaihõpääl pausi pääle;
- video om Youtube'in jaet päätükes (näta' video seletüse man). Päätükke pääle vaotõn saa hüpädä' üte teemaploki päält töösõ pääle;
- ku vaia, kaegõ' päätükk vahtsõst üle.

Opivara om jaet viie kuvõri sisse, egä kuvõri seen om järekõrranummõr ja pilt asäst, minkast kõnõldas. Oppaja saa valli', kas näütäs pangi seest asjo latsilõ edimädsel pääväl kõiki kõrraga vai tuu klassi egä päiv vahtsõ asä. Kõiki opinõvvõ, miä pangi seen omma', või ka tunnin söögitegemise man pruuiki'. Söögikraam ja mõnõ' abinõvvo' tulõva' oppajal hindäl mano' otsi'.

1. päiv – PANG

Lats opis, kuis kässiga' lehmä nüssetäs ni kost piim tulõ.

Video seletüs: Marje nüss muusõumi laudan lehmä ja kõnõlõs, kuis lehmä nüssetäs ni tuud, mille om tähtsä puhtust pitä'.

Tegemise':

- Lehmänüsmise harotaminõ kummikinda pääl
- Pildikaartõ järekõrda pandminõ
- Piimähappaminõ

2. päiv – PIIMÄKARD

Lats opis, kuis süüki hoiõtas ja ilma eelektrildä' anomit mõstas.

Video seletüs: Piimä kurnaminõ ja jahutaminõ (kaivolaskminõ). Marje näütäs, kuis kurnatas piimä ni kuis ilma juuskva viildä' anomit mõskõ'. Peränpoolõ kõnõlõs, kuis vanastõ kaon piimä jahutõdi ja miä sai, ku piimäkard kaon ümbre läts.

Tegemise':

- Katsõ' – Anomidõ mõskminõ
- Katsõ' – Mille piat piimä külmäkapin hoitma?
- Katsõ' – Lämmi piim ja külm piim

3. päiv – NARTS

Lats saa teedä', kuis vannamuudu kohopiimä tetäs ja mäantsel aol talon kohopiimä tetti.

Video seletüs: Kohopiimätegemine. Marje tege suvitsõl aol kohopiimä. Hapupiim om jo väega hapnõs länü' ja pada võtt vähäkese kohopiimä külge ni kohopiim jääs pruunikas. A maigul olõ-õi hätä ja kohopiimä saa süvvä' iks.

Tegemise':

- Katsõ' – Mia päses läbi nardso?
- Kohopiimä vai kohopiimäleemejuusto tegemine

4. päiv – PÜÜRÜS

Lats saa teedä', kuis vannamuudu tetäs võidu nii hapnõst ku rõõsast koorõst.

Video seletüs: Püürüsega' vatukoorõst võiutegemine. Marje tege võidu ja pruuk tuu jaos püürüst. Tä kõnõlõs, kuimuudu võidu saa tetä' ka hapnõstkoorõst ja võiumassinaga' ni kuis vanastõ lüüdi kuur puuluidsaga' vatulõ.

Tegemise':

- Püürüse tegemine
- Võiutegemine

5. päiv – KAUSS

Lats saa nätä', kuis vannamuudu tetäs sõira.

Video seletüs: Sõirategemine piimäst, kohopiimäst, munõst ja võiust.

Tegemise':

- Pildikaartõ rittasäädmine
- Sõirategemine

PANG

Lats opis, kuis kässiga' lehmä nüssetäs ni kost piim tulõ.

INNE VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Kost piim tulõ?
- Määntse' eläjä' andva' piimä? Määntside eläjide piimä inemise' joova'?

KAEGÕ' VIDEOT "LEHMÄ NÜSMINÕ"

QR- koodiga

vai

umakultuur.ee

VIDEO KAEMISÕ AIGO AROTAGÕ'

- Kas kiäki latsist om inne lehmä nännü'?
- Kuis lehmä nüssetäs? Kässiga' vai massinaga'?
- Kas kiäki om nännü', kuis lehmä nüssetäs? Kas kiäki om saanu' kunagi lehmä nüssä'?

PÄÄLT VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Kas kiäki latsist om saanu' kunagi värskilt nüssetüt lehmäpiimä maitsa'? Kas tuul oll' säänesama maik ku poodipiimäl?
- Miä piimäst päält nüsmist edesi saa?

TEGEMISE'

Lehmänüsmise harotaminõ kummikinda pääl

Lats opis, kuis piim lehmäl nisast vällä tulõ.

Vaia lätt:

- kummikinda'
- nõgõl

Võtõ kuvõrist kummikinnas ja otõskõ' üts nõgõl. Täütke' kinnas viiga ja teke' kinda sõrmõotsõhe mulgu'. Egä lats saa pruumi', kuis om kummikindast "lehmä nüssä". Kõnõlgõ' latsiga', mille lehmäl piät ekä nissa nüsmä, et utar tühäs saa, a kummikindal ei piäq. Kõnõlgõ' latsiga' tuust, kuis piim tulõ nisast pall'o rassõmbahe vällä ku kummikindast.

Pildikaartõ järekorõda pandminõ

Lats opis, määne om piimä tii söõgilavva pääle.

Piimä happaminõ

Lats saa kaia', kuimuudu piim hapnõs lätt ja piimä umahusõ' hapnõmisõga' muutusõ'.

Vaia lätt:

Vähämbält 3 liitrit tuurpiimä

Jätä piim lämmähe saisma kooni' piim om hapnõs lännü'.

LISAMATERJALID

AROTAGÕ' LATSIGA'

- Määntsit eläjit talon peeti? Midä nuu' eläjä' söövä'?
- Määntse' olli' vanastõ latsõ tüü'? Setokeelitsit jutukõist tuust, kuis latsõ' ka'ran käve', saa kullõlda' nt tast:
<https://www.umakultuur.ee/o/jutt-om-suvi-vasso-ja-tato-omma-karah>.

VANA-VÖROMAA

- Luulõtus "Piimäkuu": <https://www.umakultuur.ee/o/piimaekuu>
- Soovitus: Seo luulõtusõ man saat latsiga' arota', mille kutsutas juunit piimäkuus ja kuis tuu piimä putus.

Kodo- ja mõtsaeläjä'

- Raamat "Piltsõnastu latsilõ 1" lk. 13-16
- Raamat "Võromaa kodolugu" lk. 19-27
- Tüüleht "Kiä midä taht": <https://www.umakultuur.ee/o/kiae-midae-taht>

Latsõ' ja ka'rankäümine

- Raamat "Võrokiilne lugõmik" lk 90-92 (sisu), lk 93 lehmänüsmine üten lauluga'

Ka'rusõlaulu':

<https://www.folklore.ee/Kannel/index2.html>

Vali' üleväst "Võrumaa laulud" ja otsi' üles järgmädse' laulu':

- **Karula:** "Ka'rus tulõ kodo" (laulusõna', nuut ja helüfail)
- **Hargla:** "Kari kodu!" (laulusõna' ja nuut)
- **Urvastõ:** "Ka'rus taht kodo" (laulusõna' ja nuut)
- **Kanepi:** "Ka'rusõlaul" (laulusõna' ja nuut)

- Plaat "**Laulami latsiga**" lugu 26 "Ää-äh, kasu poja ka'rusõs" ja lugu 18 "Läki kodo kullakõnõ"
- Plaat „**Siug sündü söödule**“ (Karula khlk laulu') lugu 24 "Ka'rusida, vaesida"

PIIMÄKARD

Lats opis, kuis hoiõtas süüki ja mõstas anomit ilma eelektirildä'.

INNE VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Kas latsõ' omma' innemb piimäkarda nännü'? Minkjaos piimäkarda pruugiti? Mille mi parhilla' inämb piimäkardo ei pruugi'?
- Mille piät piimä jahutama? Miä saa piimäga', ku tuud ei jahuda'?
- Kuis piimä ja süüki hoita', ku külmäkappi olõ-i?

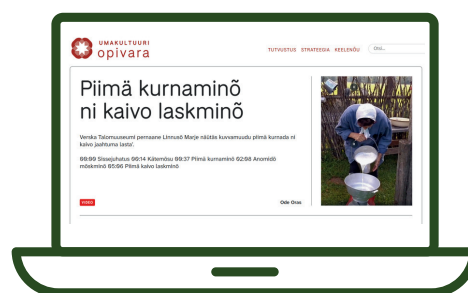
KAEGÕ' VIDEOT "PIIMÄ KURNAMINÕ NI KAIVO LASKMINÕ"

QR- koodiga

vai

umakultuur.ee

VIDEO KAEMISÕ AIGO AROTAGÕ'

- Mille piät inne söögiga toimõndamist kässi mõskma?
- Mille piat piimä kurnama?
- Kas latsõ' omma' kunagi esi' anomit mõsknu'? Kas näil om koton anomamõsumassin vai mõstas anomit kässiga'? Mille tulõ anomit mõskõ' lämmä viiga'?
- Kas latsil om koton kaiv? Määntsit jahhembit kotussit päält kao viil om? Kohe võisi' viil piimä jahtuma panda'?

PÄÄLT VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Kas latsil om kunagi koton eelektiri ar' lännü'? Kon sis saa viil süüki jahhen hoita'?
- Kuis inne anomamõsuainidõ tulõkit anomit mõsti?
- Kas kiäki om lämmind piimä maitsnu'? Kas lämmi piim om tõõsõ maiguga ku külm piim?

Katsõ' – Anomidõ mõskminõ.

Lats opis, kuis anomit mõskõ'.

Vaia lätt:

- 6 klaasi
- võidu, tsiarasva vai söögiõlli
- anomamõsuainõt
- lehtpuutuhka
- kattõ kaussi

NB! Tuhavesi om küländ lipõ ja härgütäs nahka – tuu putmisõs, piät latsõ' kandma kummikindit!

Võtkõ' kuus klaasi ja võidkõ' nuu' rasvaga kokko. Täütke' kats kaussi viiga': ütte pankõ' külme vesi ja tõistõ lämme vesi. Mõskõ' külme vee kausin kolm klaasi är': 1. puhta viiga', 2. tuhaga' hõördõn, 3. anomamõsuainõga'. Pankõ' klaasi' kõrvuusi. No' mõskõ' lämme vee kausin kolm klaasi är': 1. puhta viiga', 2. tuhaga' hõördõn ja 3. anomamõsuainõga'. Võrrõlgõ' klaasõ umavaihõl: määne klaas sai kõgõ puhtamb? Kaegõ' uma silmäga' ja kumpkõ' käega'.

Latsilõ saa kõnõlda', kuis vanastõ siipi keedeti, ni seletä', mille puutuhk avitas rasvadsõ anoma puhtas tetä'. Ku puutuhka viiga' sekä', muutus vesi lipõs. Ku hõõrdu' tuhka rasvadsõ aša pääle, teküs seebistümisreaktsiuun ni rasvanõ annom, ku tuu perän kõrraligult är' loputa', saa puhtas. Ku inemise' viil vanaaoliidsin talõn elli', keedeti siipi nii, et puutuhavesi ja eläjarasõv siädi' kokko.

TEGEMISE'

Katsõ' – Mille piat piimä külmäkapin hoitma?

Lats opis, miä saa piimäga', ku tuu jättä' saisma lämmähe kotussõhe.

Vaia lätt:

- piimä
- kattõ kaasõga' purki
- jahhet kotust (külmäkapp)
- markõrit ja teipi purkõ är'märkmise jaos

Valagõ' üten latsiga' kattõ kaasõga' purki piimä. Pankõ' üts piimäpurk lämmähe kotussõhe saisma ja tõõnõ purk jahehehe. Ku teil om jo edimädsest pääväst tuurpiim hapnõman, sis teke' tõõnõ katsõ' poodipiimäga', et tulõmuisi võrrõlda'. Märke' mõlõmba purgi pääle katsõ tegemise kuupäiv. Kaegõ' piimä ega päiv ja pankõ' tähele, et miä viiendäl pääväl kummagi piimäga' johtunu' om. Miä om näil tõistmuudu välästuult kaia' ja hõngu perrä? Kas piim läts hapnõs vai lihtsähe halvas?

Katsõ' – Lämmi piim ja külm piim. Kumb om parõmba maiguga'?

Lats opis, et joogi' olõ-õi lämmält ja külmält sama maiguga'.

Vaia lätt:

- piimä
- pliiti vai mikrolainõahjo ja anomat piimä lämmistämise jaos

Lämmistäge' piimä ni võrrõlgõ', määne maik om lämmäl piimäl ja määne külmäl piimäl. Kas nä omma' sama maiguga'? Kumb miildüs latsilõ inämb?

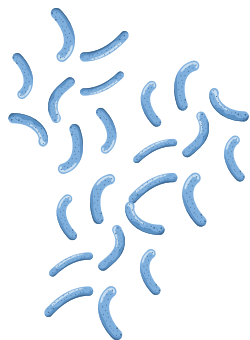
ĀARTS

Lats saa teedā', kuis vannamuudu tetās kohopiimā ja kuna tuud talon tetti.

INNE VIDEO KAEMIST AROTAGŌ'

- Mille om asjo hulgan āarts? Minkjaos tuud saa pruuki'?
- Miā om hapupiim? Kas latsō' omma' kunagi hapundpiimā söönü' vai joonu'?
- Kuimuudu piim hapnōs lātt: piimhappabaktōri' nakasō' süümā piimā seen olōvat laktuusi vai tōōsō sōnaga piimātsukrut.
- Kas latsō' omma' kohopiimā söönü'? Kas nā tiidvā', kuis kohopiimā tetās?
- Māantsit hapnōstpiimāst tettüisi piimātuutit latsō' viil tiidvā'?

Piimā seen ommaq piimhappabaktōri', miā' nakkasō' piimā happama. Piimā jahutaminō tege piimhappabaktōridō tüü aigladsōmbas ja pastōrisiirmine häötās piimā seen olōva' baktōri' (ka piimhappabaktōri' ār'). Piimhappabaktōri' söövā' piimā seen olōvat laktuusi vai piimātsukrut. Tuu protsessi aigo nakkas piim hapnōma. Ku piim kuumas laskō', sis piimhappabaktōri' hāöse' ār' ja piim pūsūs kavvamba vārski ni lāā-āi hapnōs. A ku lehmāpiim panda' lāmmāhe saisma, sis saa piimāst paari pāāvā perāst hapupiim.

KAEGÕ' VIDEOT "KOHOPIIMÄ TEGEMINE"

QR- koodiga

vai

umakultuur.ee

VIDEO KAEMISÕ AIGO AROTAGÕ'

- Kas latsõ' tiidvä', minkast kohopiimä tetäs?
- Minkjaos tarvitõdas sõkla? Midä saa pruuki' sis, ku sõkla koton olõ-õi? Mille om vaia kohopiimä vai sõira tegemise man sõkla vai nártso?

PÄÄLT VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Miä johtu hapnõpiimäga', ku tuud paa seen kuumutõdi?
- Kas egäst piimäst saa tetä' kohopiimä? Mille poodipiimäst saa-ai harilikku kohopiimä tetä'? Mille lää-äi poodipiim hapnõs nigu lehmäpiim?
- Midä saa tetä' kohopiimäst?
- Midä saanu' tetä' kohopiimäleemest?
- Midä piimhappabaktõri' söövä'?

TEGEMISE'

Katsõ' – Miä päsēs läbi nardso?

Lats opis sōgla tüüpõhimõtõt.

Vaia lätt:

- nartso vai sōkla
- 2 klaaspurki
- vett
- liiva, mannat vai jahhu
- väikeisi kivve vai upõ, hernit, läätsi

Pankõ' nartso vai sōgõl purgisuu pääle (ku vaia pruugi' kummi, et tuu paigan püsüs). Segäge' tõõsõn purgin kokko vesi, liiv ja kivikese'. Valagõ' sego purki, mink suu pääle om pant nartso vai sōgõl. Kaegõ', miä päsēs nardsost läbi ja mia päsē-ei. Võit tetä' ka võrdõlõja katsõ, nii et tarvitat üte purgi pääl nartso ja tõõsõ pääl sōkla. Võrrõlgõ' tulõmuisi.

Kohopiimä vai värski kohopiimäleemejuusto (ricotta) tegemine

Lats opis, et hapnõ piimä kuumutamisõga tuu kalgõndus är' ni tuust saava' kohopiimäliim ja piimävalk.

I variant – klassikalinõ kohopiim

Ku saat kostki hapundpiimä/tuurpiimä, sis teke' klassin harilikku kohopiimä.

Kohopiimä tegemise jaos tulõ võtta' hapupiim ja aia' tuu paan pia kiimä. Ku hapnõstpiimäst tulõ vällä kohopiimäliim, sis nõsta' pada paaris tunnis jahtuma, pääle tuud nõruda' är'.

II variant – maitsõstamalda' jogurtist tett kohopiim

Vaia lätt:

- 2 liitrit 3,5% piimä
- 400 g maitsõstamalda' jogurtit

Sekä' poodipiim maitsõstamalda' jogurtiga', nigu om vällä tuud **tan**.

Sekä' umavaihõl är' piim ja jogurt ni kuumuda' paan kooni' kiimäminekini'. Ku jogurtist kohopiimäliim vällä tulõ, nõsta' pada jahtuma. Paari tunni peräst panõ nõrguma.

NB! Tõõnõlidsõlt saa-ai taast kohopiimäst sõira tetä'.

TEGEVUSED

III variant – ricotta

Latsiga' või tetä' värskit kohopiimälemejuusto ehk ricottat. Tuu om päältnätä' nigu kohopiim, a om uma maigu poolõst tõistmuudu ja tuust sõira tetä' ei saa', selle et tuu olõ-i hapu. Sõira teten saa viil kõrra üle kõnõlda', kuis piim är' kalgõndus, ku sinnä' hapund (sõira puhul kohopiimä) sisse panda'.

Vaia lätt:

- 1 liitri 3.5% piimä
- 2 spl värskilt pressitüt tsitronimahla
- ½ tl suula

Võrrõlusõs:

1 pakk kohopiimä

Vala' piim patta, panõ' mano' suul ni kuumuda' keskmädse kuumusõ pääl, kooni' lätt kiimä (vedelik nakkas tossama ni nakkasõ' tulõma edimädse' väiku' mulli'). Panõ' mano' tsitronimahla ja sekä' kõrraligult. Kuumuda' viil üts minot. Tuu aoga' pidänü' vällä tulõma kohopiimäliim. Nõsta' pada tulõ päält är' ja jätä' tuu paaris tunnis saisma. Nõruda' ricotta läbi marli ja/vai sõgla är'.

NB! Ricottast saa-ai sõira tetä'.

Ku klassitarõn saa-ai ricottat vai kohopiimä tetä', võiti' umavaihõl võrrõlda' poodist ostõttut ricottat ja kohopiimä.

Ku ricotta om jahtunu', saat latsiga' tuud maitsa' ja võrrõlda', kas kohopiim ja ricotta omma' sama maiguga'. Kuimuudu?

Teke' ricottast, kohopiimäst ja sahvtist vai ma'rost üts hää makõsüük.

PÜÜRÜS

Lats saa teedä', kuis vannamuudu tetäs võidu nii hapnõst- ku rõõsast koorõst.

INNE VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Miä om püürüs? Minkast tuu om tett ja minkjaos võinu' tuud pruuki'?
- Minkjaos saasi' parhillatsõl aol püürüst pruuki'? Mäantse aša muudu tuu vällä näütäs?
- Minkast tetäs võidu?
- Kuis saa piimäst vatukuurt ja hapundkuurt? Võtkõ' abis pildikaardi', kon om piimäpurk pääl – kas latsõ' nägevä' pildi pääl, kuis rasvanõ kuur om piimä pääle kogonu'?
- Kas latsõ' omma' kunagi nännü' võiumassinat vai koorõlahotajat?

KAEGÕ' VIDEOT "VÕIU TEGEMINE"

QR- koodiga

vai

umakultuur.ee

VIDEO KAEMISÕ AIGO AROTAGÕ'

- Kas latsõ' omma' kunagi vatukuurt vatulõ ajanu'? Kuimuudu? Miä saa, ku vatukuurt pall'o pikält vatulõ lüvvä'?
- Kas latsõ' tiidse', et võidu saa tetä' nii hapnõstkoorõst (mitte poodi umast) ku ka rõõsast koorõst? Kas latsõ' tiidvä', õt hapukuur kooritas hapnõpiimä päält ar'?
- Kas latsõ' omma' esi' kunagi võidu tennü' vai umatettüt võidu maitsnu'?

PÜÜRÜS

PÄÄLE VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Kuis mi sai arvo, et võid om valmis?
- Mille om vaia võidu pääle mõskmist pitsitä'?
- Kost mi parhilladsõl aol võidu saa? Määntside massinidõga tehässen võidu tetäs?
- Kohe mi võidu panõ?

TEGEMISE'

Püürüse tegemine

Lats opis, et joulukuusõ ladvast saa püürüst tetä'.

Lätt vaia:

- kuust vai pedäjät

Innemb om püürüst tett joulukuusõ ladvajaost. Kon kuusi kasu-us, tuudi joulu aigo tarrõ hoobis petäi. Inne puu välläviimist sai puu ladva maaha võtta' ja tuu är' kuuri' – tüvest saa hand ja ossõst saava' hargi'. Lõika' hand õigõhe mõõtu, köüdü' ossa' nööriga' tüvejao külge ja panõ' püürüs lämmähe kuioma.

Võiutegeminõ

Lats opis, et ku vatukuurt pall'o kavva vatulõ pessät, lätt tuu võius.

Lätt vaia:

- 1 pakk 400ml vatukuurt
- maigu jaos suula

Valagõ' kuur kaussi ja naakõ' vatulõ lüümä. Tuu jaos või tarvita' püürüst, visplit vai miksplit. Vatulõlüümise jaos või pruuki' ka kaasõga purki ja tuud raputa'. Hää om, ku egä lats saa pruumi' kuurt vatulõ lüvvä'. Ku koorõst om võid saanu', loputagõ' tuud külmä viiga'. Pankõ' mano tsipakõsõ suula ni pankõ' võidu leevä pääle vai pudro sisse. Kas umatett võid om sama maiguga' ku poodivõid?

KAUSS

Lats saa nätä', kuis vannamuudu tetäs sõira.

INNE VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Kas latsõ' omma' kunagi sõira söönü'? Määne om sõira maik ja minkpoolõst om sõir tõistmuudu ku harilik juust vai kohopiim?
- Kas latsi perrin kah sõira süvväs? Kuna? Kas sõir om harilik egäpääväne süük vai kuikimuudu esi'eräline?
- Kas latsõ' tiidvä', miä päält kohopiimä viil sõira sisse käü? Mõtõlgõ' viimätside päivi tegemiisi pääle (nt piimähappaminõ vai kohopiimätegemine) – määnest noist saanu' sõirategemise man pruuki'? Midä olnu' viil vaia (suula, kümnnit, munnõ)?

KAEGÕ' VIDEOT "SÕIRA TEGEMINE"

QR- koodiga

vai

umakultuur.ee

VIDEO KAEMISÕ AIGU AROTAGÕ'

- Kaegõ', ku pall'o esi' tegemiisi om vaia tetä', et kohopiimäst saa sõir. Kas seo tunnus ollõv kipõ tüü vai võtt inämb aigo?
- Midä pernaanõ patta pand? Pankõ' tähele, kunas pandas mano' muna, võid vai küümne'.
- Mille piät sõira paan kõik aig segämä? Miä vöi johtuda', ku mi paa mant minemä lää?

KAUSS

PÄÄLE VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Mille tetti vanastõ sõira päämädselt suvitsõl aol ja mille kutsuti juunit piimäkuus?
- Mille oll' sõir vanastõ pidosüük? Arotagõ', mille tetä-äs sõira egä päiv?
- Midä mi täämbä opõ – kas sõirategemine om lihtsä tüü? Kas latsist kiäki tahtnu' pruumi' esi' sõira sekä'?

TEGEMISE'

Pildikaartõ töönotõõsõ perrä pandminõ.

Lats opis esi'sugutsit asjo võrdlõma ja köüdüssit luuma – määntsit asjo tarvitõdi vanastõ ja määntsit pruugitas no'.

Võtkõ' kuvõri seest pildikaardi' vällä. Kõgõpäält pankõ' **lilla'** kaardi' tegemiisi perrä ritta. Määntsest asast ti ummi tegemiisi alostit? Määntse asaga ti lõpõtit?

No' löüdke' egäle kaardilõ paarilinõ **roosat** värmi kaartõ siäst. Ku tuu om tett, sis löüdke' **kõllastõ** kaartõ siäst roosalõ ja hahalõ kaardilõ kolmas paarilinõ. Arotagõ' latsiga', mille ti sääntsit valikit teit. **Ülesandõl või olla' mitu lahendust.**

PANG

PIIMÄKARD

NARTS

PÜÜRÜS

KAUSÕ

PIIM

KAIV

KOHOPIIM

VÕID

SÕIR

PIIMÄPAKK

KÜLMÄKAPP

SÕGÕL

MIKSRI

KAUSÕ

TEGEMISE'

Sõirategemine

Lats opis, kuis sõira tetäs.

Egäl pernaasõl om uma sõiraretsept. Siin saa pruuki' Marje retsepti.

- 1 kg laiha kohopiimä
- 1 l piimä
- 100 g võidu
- 5 kodokana munna
- 2 tl küümnit
- 1 tl suula

Aja' lämmäs liitri jago piimä ni panõ' mano' 1 kg laiha kohopiimä. Ku kohopiimäliim om jo eräle, kurna' kohopiimämäss läbi sõgla vai nõardso. Surbu' kohopiimämässist ülearvonõ vadak vällä ja jätä' nõrguma. Sulada' paksu põh'aga paan 100 g võidu. Ku võid om är' sulanu', kalda' mano' kohopiimämäss ja sekä' nää' umavaihõl ilosahe är'. Sis panõ' mano' vallalõklopidu' muna', küümne' ja suul. Sekä' sõira puust luidsa vai püürusega seeni', kooni' sõir nakkas paan kokko. Vala' sõir livva pääle vai kaussi. Süü' lämmält (näütüses sahvtiga) vai ooda', kooni' är' jahus.

Jakku!

PIIMÄ VALAMINÕ

PIIMÄ JUUMINÕ

PIIMÄ KURNAMINÕ

LEHM

LEHMÄ NÜSMINÕ

PIIM PURGIN

PÜÜRÜS

PIIMÄKARD

PANG

NARTS

KAUSS

VÖID

KAIV

PIIM

SÕIR

KOHOPIIM

MIKSRI

KÜLMÄKAPP

SÖGÖL

PIIMÄPAKK

KAUSS